

Het leven zoals het is: gemeentepolitiek

Een introductie in het reilen
en zeilen van lokale
besturen

www.samenlevingsopbouw.be

Politiek, een vreemd iets

- Een haat-liefde verhouding met politiek:

- ✓ Liefde: 'Politiek is de meest sociale opdracht die er bestaat' (Maurits Coppieters).
- ✓ Haat: 'Politiek is één groot complot tegen sukkel als u en ik' (Jan Blokker).
- ✓ Pragmatisme: 'Politiek is de kunst van het haalbare' (Otto Von Bismarck).
- ✓ Politiek is sowieso een onontkoombare realiteit. Niet in het minst in onze job.

Politieke barometer onder nul

- Tanend vertrouwen in de politiek en andere instituties.
- Sociale status politici op een dieptepunt.
- Mede daardoor zichtbaar kwaliteitsverlies.
- Negatieve spiraal.

Politiek: goede fee of boze heks?

- Afknappers bij de vleet, o.a.:

- ✓ Profileringsdrang en haantjesgedrag alom.
- ✓ Politieke agenda ≠ agenda van de mensen.

- Ja, maar:

- ✓ Een arena van ideologische conflicten.
- ✓ Het conflict als favoriete lekkernij van de media.
- ✓ Politiek als competitief milieu bij uitstek.
- ✓ Van kikker tot prins met slechts één kus.

→ Boze heks én goede fee! Een goede fee die je goed moet kennen om ze te kunnen verleiden.

Diversiteit troef

- 1977: van 2359 naar 589 (308 + 19 + 262) Belgische gemeenten.
- Van Herstappe (80) tot Antwerpen (483.505).
- 64 steden, 244 gemeenten.
- + 100.000 → deelgemeenten OF districten.

Wie is wie? Een complexe puzzel!

- Politiek:

- ✓ Wetgevende machte versus uitvoerende macht.
- ✓ Meerderheid versus minderheid.
- ✓ Gemeente versus OCMW.
- ✓ Lokale overheid versus hogere overheid.

→ Extra complexiteit: ongelijke macht en invloed – wisselende machtsverhoudingen - ...

Wie is wie? Een complexe puzzel!

- **Ambtenarij:**

- ✓ Weinig transparant voor de buitenwereld.
- ✓ Strakker hiërarchisch georganiseerd.
- ✓ Complexe machtsverhouding tot politieke wereld.
- ✓ 'Onbekend is onbemind' vaak onterecht.

Wie is wie? Een complexe puzzel!

- Sterke (semi)autonome spelers op het terrein:

- ✓ OCMW's.
- ✓ Sociale huisvestingsmaatschappijen.
- ✓ Intercommunales.
- ✓ Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.
- ✓ Autonome gemeentebedrijven.
- ✓ Gemeentelijke vzw's.
- ✓ Adviesraden.
- ✓ ...

Wie is wie? Een complexe puzzel!

•Partners op het terrein:

- ✓ Verenigingen waar armen het woord nemen, CAW's, ...
- ✓ Samenlevingsopbouw en netwerking: van onze zwakte een sterkte maken.
- ✓ Opgang managementdenken, kostenrationalisering, ...

Wie is wie? Een complexe puzzel!

•Stakeholders:

- ✓Interne stakeholders.
- ✓Externe stakeholders: de (brede) tweede cirkel.
- ✓Een niet te onderschatten buitenbeentje: de vierde macht.

•Doelgroep(en):

- ✓Een extra complexiteit eigen aan onze sector!
- ✓Niet altijd gedeelde belangen en/of gelijke belangen anders gepercipieerd.

Lokale politiek: wie leidt de dans?

- De kiezer:

- ✓ Altijd aanwezig, zelfs daar en wanneer je dat niet vermoedt.
- ✓ Stakeholder bij uitstek voor politici.
- ✓ Schudt zesjaarlijks de kaarten.
- ✓ Vertoont niet toevallig aardig wat karakteristieken van politici. En vice versa.

Lokale politiek: wie leidt de dans?

- De kiezer wikt, maar (ook) de partij beschikt:

- ✓ Verkiezingprogramma, lijstsamenstelling en campagne.
- ✓ Coalitievorming en bestuursakkoord.
- ✓ Burgemeester en schepenen.
- ✓ Gemeentelijke commissieraadsleden.
- ✓ OCMW- raadsleden.
- ✓ Bestuursorganen in sociale huisvestingsmaatschappijen, intercommunales, gemeentelijke vzw's enz.

→ Partijpolitiek is belangrijkste (informele!) breuklijn in pre- en postelectorale tijden.

Lokale politiek: wie leidt de dans?

- Meerderheid versus minderheid:

- ✓The winner takes it all.
- ✓Geen monolithisch(e) blok(ken) (→ opportuniteiten, maar ook beperkingen).
- ✓Bezint eer gij met de oppositie acties begint.
- ✓Gemeente ≠ OCMW.

→ Wellicht de belangrijkste breuklijn doorheen de legislatuur!

Lokale politiek: wie leidt de dans?

•Wetgevende versus uitvoerende macht:

- ✓ Formele epicentrum: gemeente- en OCMW-raad, inclusief hun respectievelijke commissies.
- ✓ Feitelijke epicentrum: CBS (gemeente) en OCMW-voorzitter (OCMW).
- ✓ Fractieloyaliteit is quasi totaal en bevestigt feitelijke machtsverdeling.

→ Een soms onderschatte breuklijn doorheen de legislatuur!

Lokale politiek: formele organen

•Gemeenteraad:

- ✓ Door de kiezer samengesteld.
- ✓ Minimaal 7, maximaal 55 leden.
- ✓ Opgedeeld in politieke fracties.
- ✓ Voorzitterschap burgemeester niet langer vanzelfsprekend.
- ✓ Vergadert minimaal 10 keer per jaar.
- ✓ Gros van de agenda is openbaar, notulen worden ontsloten.

Lokale politiek: formele organen

- Gemeenteraad is formeel gezien veruit het belangrijkste orgaan:

- ✓ Houdt zich bezig met de toekomst van de lokale ontwikkeling.
- ✓ Oefent toezicht op het College van Burgemeester en Schepenen (CBS).
- ✓ Meerjarenplan, begroting, gemeentebelastingen & retributies, uitvaardigen van allerlei reglementen en verordeningen, ...

Lokale politiek: formele organen

- College van Burgemeester en Schepenen (CBS of 'schepencollege')
 - ✓ Schepenen door de gemeenteraad aangesteld.
 - ✓ Burgemeester door de gemeenteraad voorgedragen aan de provinciegouverneur en benoemd door de Vlaamse overheid.
 - ✓ 'Collegiaal orgaan', weliswaar op basis van taakverdeling met verregaande impact.
 - ✓ Voorgezeten door de burgemeester.
 - ✓ Vergadert veelal op wekelijkse basis.
 - ✓ Gesloten vergadering, enkel beslissingen raadpleegbaar.

Lokale politiek: formele organen

- CBS is feitelijk gezien het belangrijkste orgaan:

- ✓ Voorbereiding, bekendmaking en uitvoering van de beslissingen van de gemeenteraad.
- ✓ Dagelijks beheer van de gemeente.

- De burgemeester:

- ✓ Zit het CBS en soms ook de gemeenteraad voor.
- ✓ Belangrijke politionele bevoegdheden.
- ✓ Zowel formeel als informeel de machtigste man of vrouw in de gemeente.

Lokale politiek: formele organen

- Openbaar Centrum voor

Maatschappelijk Welzijn (OCMW):

- ✓ “Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.”
- ✓ Kerntaken: kansarmoedebestrijding en ouderenzorg.
- ✓ De tekorten van het OCMW worden gedragen door de gemeente + OCMW onder budgettaire voogdij van de gemeente → permanent spanningsveld.

Lokale politiek: formele organen

- Veelzijdige opdracht voor OCMW, o.a.:

- ✓ Financiële steun (leefloon, maar ook aanvullende steun).
- ✓ Informatie en advies, o.a. opdat mensen hun rechten optimaal zouden aanwenden.
- ✓ Begeleiding van cliënten (bv. hulp bij de opvoeding van kinderen, budgetbegeleiding,...).
- ✓ Schuldbemiddeling.
- ✓ Arbeidstrajectbegeleiding.
- ✓ Inrichten van sociale voorzieningen (thuiszorg, poetsdienst, klusjesdienst, warme maaltijden enz.).
- ✓ Dringende medische hulp aan mensen zonder papieren.

Lokale politiek: formele organen

• Raad voor Maatschappelijk Welzijn (‘OCMW-raad’):

- ✓ Door de gemeenteraad aangeduid (democratisch deficit).
- ✓ 9 tot 15 leden.
- ✓ ‘Wetgevende macht’ binnen het OCMW.
- ✓ Verkiest onder zijn leden de voorzitter.
- ✓ Verkiest de leden van het Vast Bureau (= dagelijks bestuur) en de Bijzondere Comit es (BC’s).
- ✓ BC voor de Sociale Dienst: individuele dossiers.
- ✓ Vergadert minstens maandelijks, raadszittingen deels openbaar.

Lokale politiek: formele organen

•Machtsverhoudingen binnen het OCMW:

- ✓ Minder (partij)politiek gepolariseerd, hoewel zelfde breuklijnen aanwezig blijven.
- ✓ Zeer sterke positie voor de voorzitter (kan ook lid zijn van CBS en als schepen bevoegd zijn voor Welzijn).
- ✓ Sterke positie voor de ambtenaren.
- ✓ Inzicht in individuele dossiers versus privacy: spanningsveld.
- ✓ OCMW versus gemeentelijke welzijndienst + sociaal huis: beleid in beweging.

Ambtenaren: sterke potentiële bondgenoten

- Beleidsuitvoering, maar ook beleidsvoorbereiding en beleidsevaluatie.
- Gemeente- en OCMW-secretaris: cruciale schakelfuncties.
- Het managementteam leidt mee de dans.
- Budgethouderschap in opmars.
- Veel ruimte voor maatwerk door lokale besturen.
- Permanent spanningsveld tussen politiek en ambtenarij.

Openbaarheid van bestuur: soms een handig hulpmiddel

- Vrije inzage: o.a. beslissingen van gemeente- en OCMW-raad; beslissingen van CBS; jaarverslag, budget en jaarrekening; alle reglementen en verordeningen die in een gemeente van toepassing zijn; enz.
- Tal van andere documenten: inzage na schriftelijke aanvraag.
- Verregaand gefaciliteerd, dus informeer naar je rechten en maak er gebruik van.
- Indien nodig en nuttig welteverstaan!

Beleidsbeïnvloeding: complex, maar niet onmogelijk

1. Weet tot welke wereld je jezelf richt en leef je psychologisch in.
2. Ken je lokale context.
3. Heb oog voor lokale beleidsplanning.
4. Vertrek vanuit een gedrevenheid en overtuiging, maar ook vanuit een analyse en een duidelijke visie op waar je naartoe wil.
5. Bereid je – intern en in team – grondig voor op alle vragen die je redelijkerwijs mag verwachten.

Beleidsbeïnvloeding: complex, maar niet onmogelijk

6. Tracht zicht te krijgen op de politieke machtsverhoudingen rond je dossier.
7. Heb in je strategie zowel oog voor politici als voor ambtenaren.
8. Wees erkentelijk en hoffelijk als het ook maar even kan. Voer gericht actie als het moet.
9. Weet dat elk dossier een eigen aanpak vergt. En dat elke lokale context verschilt.

Een praktijkvoorbeeld: Kunstproeven

- Vertrokken vanuit een bevlogen idee. Maar tegelijk zoveel meer dan alleen maar dat idee.
- Gestoeld op een doorwrochten maatschappelijke visie en degelijke analyse van de lokale context.
- Gebruik makend van een methodiek die zijn nut reeds bewees.
- Ingebed in een voldoende vertrouwenwekkende organisatie.

Een praktijkvoorbeeld: Kunstproeven

- Met oog voor partnerschappen op het terrein:
 - ✓ Vereniging waar armen het woord nemen.
 - ✓ Lokale kunstenaar(s).
 - ✓ Cultuurcentrum.
 - ✓ Stedelijke muziekacademie.
- Voorafgaand aan het beleidslobbywerk:
 - ✓ Op zoek naar mogelijke cofinanciering.
 - ✓ Inschatten wie de belangrijkste lokale beslissingsnemers zijn in dit specifieke dossier.
 - ✓ Opstellen van een (weliswaar voldoende flexibele) strategie: wie, in welke volgorde, met welke vraag enz.?

Een praktijkvoorbeeld: Kunstproeven

- Gericht lobbywerk:
 - ✓ Schepen van Cultuur.
 - ✓ Leidinggevende cultuurambtenaar (na introductie door schepen van Cultuur) als opstart van ambtelijk proces voorafgaand aan de uiteindelijke beslissing.
 - ✓ Vooruitzicht op lokale financiering als hefboom voor Vlaamse cofinanciering (en vice versa).
 - ✓ Lobbywerk in samenspraak met de recente bondgenoten.
- Sterke projectrealisatie met voortdurend oog voor alle stakeholders, voor gerichte PR en voor het bereik van de publieke opinie (ook i.f.v. continuering).

